

Szakmai beszámoló a K 63661 sz.-es számú társadalomtudományi OTKA kutatásról

A kutatás eredeti címe „Az ISSP 2006. és 2007. évi kutatásában való részvétel” volt. A kutatás megvalósítása során azonban a külföldi partnerek döntései következtében a tervezett adatfelvételek átütemezésre kerültek. A Társadalomtudományi Kollégium Elnöke (KO-2612/2007. sz. levelében) hozzájárult a költségtervben 2006. évre tervezett tételeknek 2008 évben való kifizetésére. Mindezek azt jelentik, hogy végül a kutatás keretében a 2007-es szabadidő és sportolás és a 2008-as vallás témakörű ISSP kutatást bonyolítottuk le. A kutatás legfontosabb eredményei tehát az International Social Survey Program 2007-es Sport és Szabadidő, valamint 2008-as Vallás modulok adatfelvételeinek lebonyolítása volt.

1.A projekt kutatási eseményeinek összefoglalása

2006-os év: Részt vettünk a 2007-os kérdőív előkészítési munkálataiban és megszülettek az állam szerepével kapcsolatos véleményekről szóló adatok első elemzései.

2007-es év: A 2007-es év során került sor a 2006 évben végrehajtott „A kormányzat szerepe” ISSP kutatás magyar nyelvű adatfájljának archiválása a Tárki Adatbankba. Megtörtént az angol nyelvű system file elkészítése és archiválása a Zentralarchiv adatbankjába. Az év legfontosabb kutatási eseménye a szabadidős és sportolási szokásokról szóló nemzetközi kutatás hazai lebonyolítása volt. Az adatfelvétel ütemezése a következőképpen történt:

ISSP Sport és Szabadidő modul:

Kérdőív készítés	2007.11.16.-11.23.
Adatfelvétel	2007.12.01- 12.10.
Adatrögzítés	2007.12.10-12.12.
Számítógépes munkák	2007.12.12-12.17.

Ezen kívül 2007-ben részt vettünk a 2008-as kérdőív előkészítési munkálataiban és elkészültek a szabadidős tevékenységekről és sportolásról szóló kutatás adatainak első elemzései.

2008-as év: Megtörtént a 2007 évben végrehajtott kutatás magyar nyelvű adatfájljának archiválása a Tárki Adatbankban. Elkészítettük a kutatás angol nyelvű system file-ját, ami archiválásra került a Zentralarchiv adatbankjában. Ebben az évben történt az ISSP Vallás moduljának adatfelvétele, amelynek ütemezése a következőképpen történt:

ISSP Vallás modul:

Kérdőív készítés	2008.11.17.-11.19.
Adatfelvétel	2008.11.28-12.10.
Adatrögzítés	2008.12.10-12.15.
Számítógépes munkák	2008.12.15-12.19.

Az adatfelvételek módszertana

A 2007-es Sport és Szabadidő, valamint 2008-as Vallás modul adatfelvételét azonos módszertannal végeztük. Az adatfelvételek első lépéseként sor került az ISSP által összeállított angol nyelvű kérdőív fordítására. Az adatfelvétel során alkalmazott mintavételi eljárásunk valószínűségi minta, tehát minden felnőtt magyar lakosnak azonos az esélye volt a mintába való bekerülésre. Így a minta segítségével begyűjtött adatokból levont következtetések – a statisztikai mintahiba mértékén belül – általánosíthatóak a teljes populációra.

A minta elkészítéséhez többlépcsős, arányosan rétegzett, valószínűségi mintavételi eljárást alkalmaztunk. A rétegzés első lépcsőjében minden régióból kiválasztottuk azokat a településeket, amelyek a mintába kerültek. Ennek során általános szabályként azt az elvet alkalmaztuk, hogy Budapest, és a kiemelt városok szerepeljenek a mintában. Kiemelt városok alatt a 78.000-nél több lakossal rendelkező településeket értjük. Ezt követően meghatároztuk, hogy az egyes régiókból, és ezen belül az egyes településtípusokból (kiemelt város, város, község) hány személynek kellett szerepelnie a mintában. A konkrét elemszámok kialakításakor azt az elvet követtük, hogy minden régió minden településtípusából akkora arányban kerültek a mintába kérdezettek, amekkora az alapsokaság (felnőtt lakossági minta esetén a 18 éven felüli lakosok) aránya a teljes népességben belül, régióra, és régió belüli településtípus lakosságára lebontva.

A rétegenként lekérdezendő személyek számának meghatározását követően a minta konkrét kialakításához véletlen sétás módszert alkalmaztunk. A módszer lényege, hogy a kérdező nem neveket, címeket kap, csupán egy kiindulópontot, egy bejárando útvonalat, és az útvonalon a mintába bekerülő lakások kiválasztásának algoritmusát határoztunk meg számára a mintába bekerült településen. Az így kiválasztott lakásokban Leslie Kish kulcs alkalmazásával választották ki a kérdezőbiztosok a háztartásból a mintába bekerülő személyt. A mintába került személyeket kérdezőbiztosaink személyesen keresték meg. A mintába bekerült címeket legalább kétszer fel kell keresniük, az első megkeresésnek hétköznap 16 óra után kellett történnie.

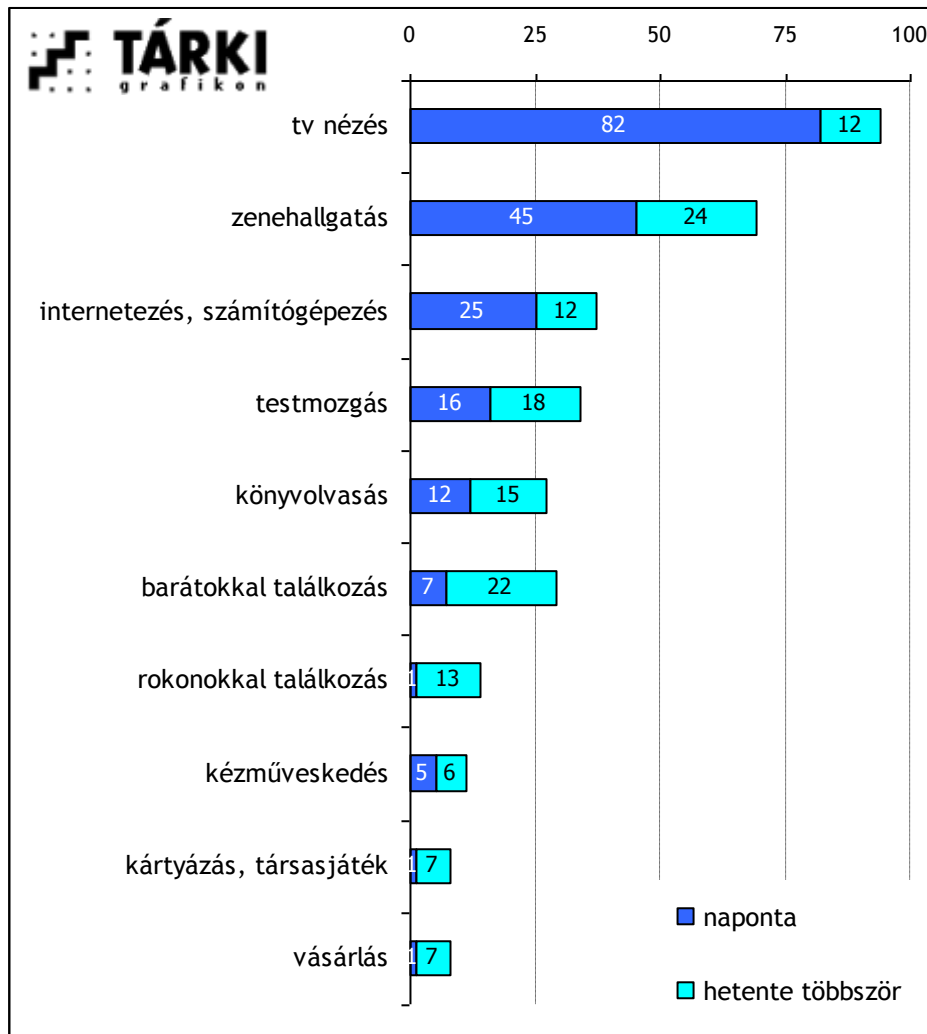
Annak érdekében, hogy a mintába került nem, korcsoport, életkor és településtípus szerint kialakított csoportok aránya megegyezzen a felnőtt magyar népesség ugyanilyen szempont szerint kialakított csoportjainak arányával, a mintát súlyoztuk, így a súlyozott minta nem, életkor, településtípus és iskolai végzettség szerinti megoszlása jól illeszkedik a felnőtt népesség megfelelő adataihoz. Az adatbázishoz 4 dimenziós (nem-korcsoport-iskolai végzettség-településtípus) egyéni súlyváltozó készült.

A második adatfelvételre 2008 decemberében került sor, de a költségek 2009 januárban kerültek kifizetésre, így a 2006-tól 2008-ig terjedő időszak elszámolásában ennek a második adatfelvételnek a költségei nem szerepelnek, azok majd a 2009-es évre vonatkozó elszámolásban lesznek feltüntetve.

2. Szemelvények a 2007-es Sport és Szabadidő kutatás eredményeiből: Szabad az időnk (Sik Endre, TÁRKI Zrt.)

Az aligha meglepő, hogy a magyar lakosság TV-függő: a megkérdezettek 82%-a naponta néz TV-t. Ehhez képest a naponta zenét hallgatók (45%), internetezők (25%), testet mozgatók (16%) vagy olvasók (12%) aránya eltörpül.

1. ábra A naponta és hetente legalább egyszer a különféle szabadidős tevékenységet végzők aránya (%)

Forrás: TÁRKI- ISSP Sport Modul 2007. december

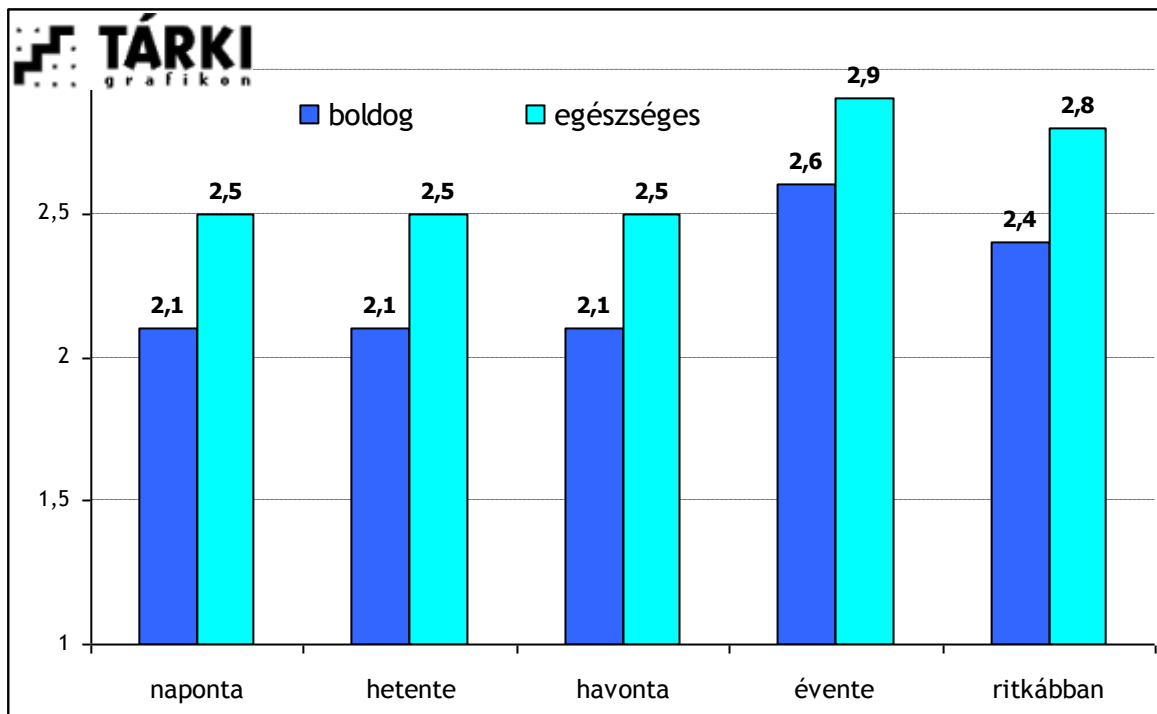
A baráti kapcsolatok ápolása jobbra, a rokonlátogatás szinte kizárólag heti többszöri találkozás formájában ölt testet. Körülbelül a népesség tizede tölti szabadidejét rendszeresen kézművességgel, illetve hetente többször kártyázással és vásárlással. Sporteseményekre, mozira és más kulturális eseményekre ennél kevesebb időt szánunk, a népesség kb. tizede tölti szabadidejét havonta egyszer vagy többször ily módon.

Kik azok, akik nem úgy töltik szabadidejüket, ahogy a többség?

- a TV-t ritkábban, azaz legfeljebb havonta nézők átlagos arányának (6%) több mint kétszerese a budapestiek, a felsőfokú végzettséggel rendelkezők és a vállalkozók körében az „alig TV-zők” aránya,
- a naponta testmozgatók aránya az átlagosnál (16%) nagyobb a városiak (24%), a fiatalok (21%), az iskolázottabbak (21%) és a munkanélküliek (20%) körében,
- a zenét soha nem hallgatók aránya csak az idős (32%) és az iskolázatlan (23%) rétegre jellemző az átlagosnál (11%) nagyobb arányban.

Hogyan függ össze a szabadidő eltöltésének módja és az, hogy miként érzi magát az ember a világban? A negyven év alattiak körében (akik a teljes népesség boldogabb, egészségesebb, az emberekben inkább bízó és soványabb részébe tartoznak) azt találjuk, hogy a barátokkal való találkozás elmaradása, a zenehallgatás és számítógép/internet használat hiánya boldogtalansággal és betegségérzettel jár együtt. Ugyanakkor, azok, akik naponta számítógépeznek/interneteznek, az átlagos negyven év alattiakhoz képest jobban bíznak az emberekben, és soványabbak náluk.

2. ábra A boldogság- és egészségérzet értéke a barátokkal való találkozás gyakoriságának bontásában (a negyven év alattiak körében, %)¹

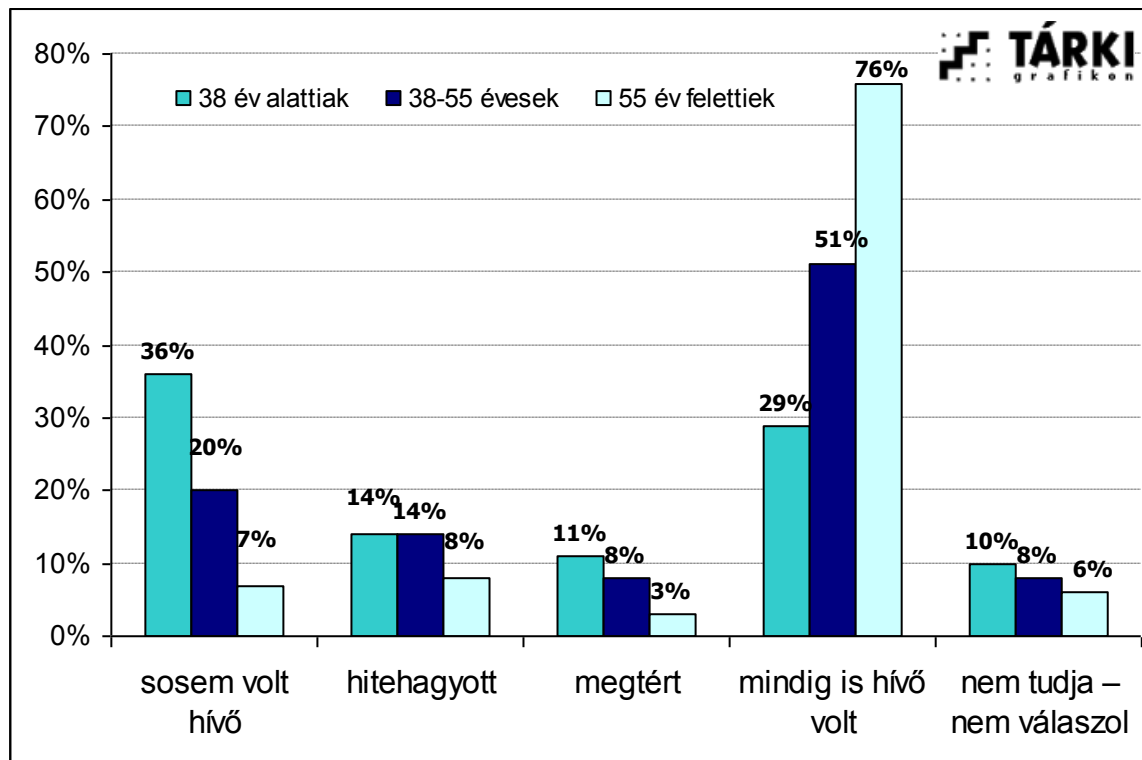
Forrás: TÁRKI- ISSP Sport Modul 2007. december

¹ A boldogság és egészségérzet értéke a skálán 1, a boldogtalanság és betegségérzet értéke a skálán 4.

3.Szemelvények az ISSP 2008-as Vallás kutatásának eredményeiből: Vallásosság – generációs metszetben (Gérecz Balázs Imre, szociológus)

A rendszerváltás óta megfigyelhető változások nem egyformán érintették a különböző társadalmi csoportokat. 1991-ben a vallásosság szerinti megoszlás elsősorban életkorfüggő volt (1.ábra). A sosem hívők aránya a fiatalabb generációk felé haladva 36%-ra nőtt, a mindig is hívők aránya több mint megfeleződött. A megtérők arányának jövőbeli növekedése viszont már ebből a helyzetképből is prognosztizálható.

1.ábra Az Istennel kapcsolatos hit jellemzése – korcsoportok szerint (1991)

Forrás: TÁRKI – ISSP Vallás Modul 1991

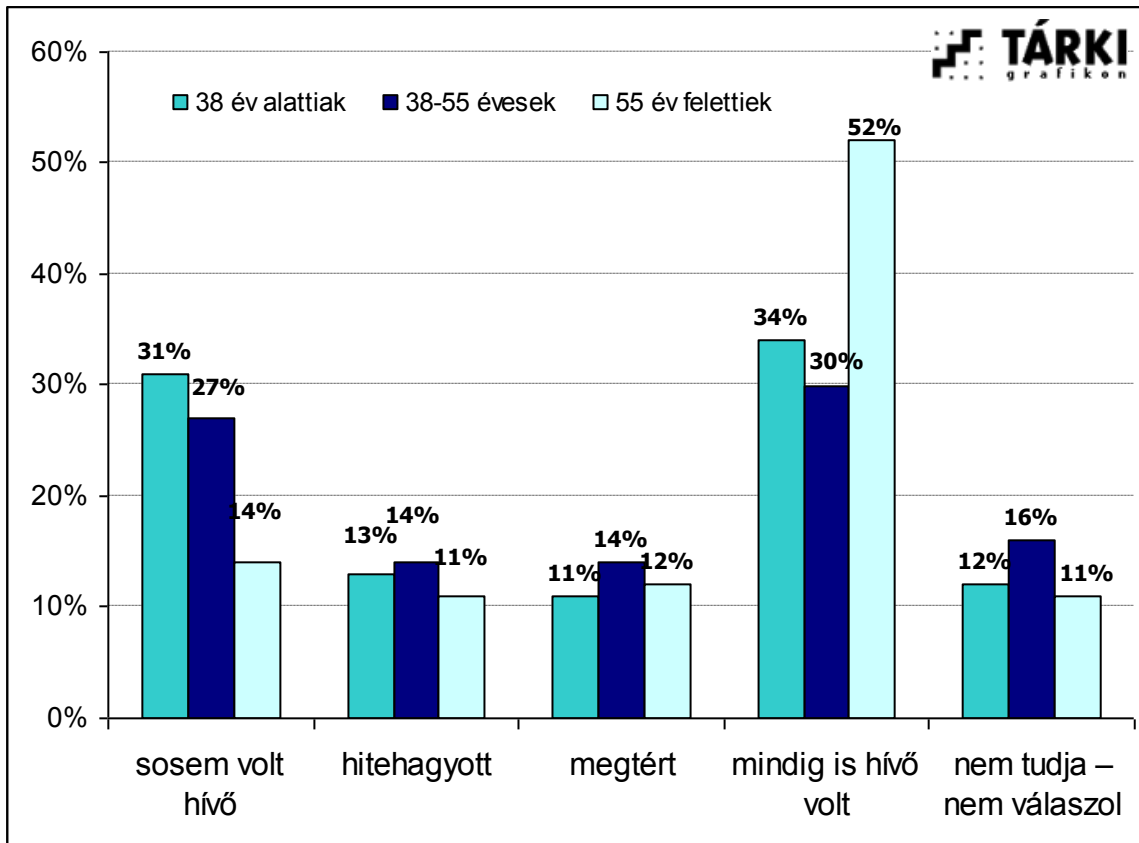
A rendszerváltás fiatal és középgenerációja 2008-ban középkorú és idősebb. A 2008-as felvétel adatai ezzel az életkor szerinti eltolódással többé-kevésbé megismétlik az 1991-es helyzetképet (2. ábra). A 2008-ra felnőtté érett 38 év alatti generáció viszont nem viszi tovább a tapasztalt tendenciákat: a sosem hívők aránya közöttük 31%, a mindig is hívőké 34%. A rendszerváltáskor tapasztalt szekularizációs trend megtört, ennek következtében a vallásosság ma kevésbé életkorfüggő, mint 1991-ben.

A férfiak körében mindig is magasabb volt, és a rendszerváltás óta növekedett is (26%-ról 33%-ra) a sosem hívők aránya. A nők körében a szekularizáció kevésbé és a férfiakhoz képest megkésve érezte a hatását, a sosem hívők aránya végig 15% körül alakult, a mindig is hívők pedig 60%-ról 45%-ra csökkent. Generációs metszetben a férfiak és a nők között a vallásosság szerint a ma középkorú generációban a legélesebbek a különbségek.

Az iskolázatlanok és a diplomások körében változatlanul kisebb a sosem hívők (10% helyett 20% körüli), és magasabb a mindig is hívők aránya (40% helyett 50% feletti), mint a szakmunkás végzettségűek és érettségivel rendelkezők között. A rendszerváltás előtti

szekularizációs nyomás státuszfüggőségét mutatja, hogy 2008-ban csak az 55 év felettek körében figyelhető meg, hogy a magasabb végzettségűek felé haladva trendszerűen csökken a vallásosak részaránya. Amíg pedig 1991-ben még megfigyelhető, hogy a hitüket elhagyók aránya az általános iskolai végzettséggel sem rendelkezőktől a diplomásokig haladva 4%-ról 18%-ra nőtt, addig 2008-ban ilyen összefüggés már nem tapasztalható.

2.ábra Az Istennel kapcsolatos hit jellemzése – korcsoportok szerint (2008)

Forrás: TÁRKI – ISSP Vallásosság Modul 2008

Az ISSP kutatásokból készült sajtóanyagok listája:

TÁRKI- ISSP Sport Modul 2007:

Sik Endre: Unalom- és kimerültségérzet
 Sik Endre: Testsúlyunk és világlátásunk
 Sik Endre: Kapcsolati tőkeépítő és ellazuló szabadidő-használat
 Sik Endre: Kik a soványak és a kövérek?
 Sik Endre: Szabad az időnk

TÁRKI – ISSP Vallásosság Modul 2008

Gérecz Balázs Imre: Vallásosság – generációs metszetben
 Gérecz Balázs Imre: Átalakuló vallásosság

A sajtóanyagok letölthetők a TÁRKI Zrt. honlapjáról:

<http://www.tarki.hu/hu/news/tarkitekinto.html>